

Mira Bera,
direktorica Zavoda za obrazovanje odraslih,
Banjaluka

KRATAK PREGLED SISTEMSKOG ORGANIZOVANJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U REPUBLICI SRPSKOJ

Uvod

Savremene obrazovne politike u razvijenim zemljama zasnivaju se na konceptu razrađenom proteklih godina u međunarodnim organizacijama koje se bave obrazovnom politikom (UNESCO – Međunarodna organizacija za prosvjetu, nauku i kulturu, OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, ILO – Međunarodna organizacija rada, Vijeće Evrope, Evropska komisija). Taj koncept u provođenju obrazovnih reformi preporučuje princip *cjeloživotnog učenja* (eng. Life Long Learning, LLL), tj. princip „društva koje uči“.

Koncept cjeloživotnog učenja obuhvata i usklađuje različite oblike učenja u svim životnim razdobljima. To su: organizovano učenje (vaspitanje i obrazovanje), koje može biti formalno (školoвање) i neformalno (tečajevi, seminari, treninzi...), te neorganizovano ili informalno učenje. Budući da čitav život treba učiti, učenje u odrasloj dobi uglavnom se ne odvija u školi, nego u neškolskim organizacijama, odnosno tamo gdje odrasla osoba radi i živi.

Djelatnost obrazovanja odraslih u Republici Srpskoj je sistemski regulisana i uređena Zakonom o obrazovanju odraslih.

Ponuda programa za odrasle iz oblasti stručnog obrazovanja i obuke determinisana je postojećom nomenklaturom zanimanja i obrazovnih profila. Kvalitet programa koje nude obrazovne ustanove jako varira. Oni su najčešće identični programima koji se realizuju u redovnoj nastavi, pa su kao takvi često neprimjereni potrebama odraslih i tržišta rada. Osim toga, organizacija nastave i nastavne metode koje se primjenjuju nisu prilagođene potrebama i mogućnostima odraslih. Rijetke su obrazovne ustanove koje u izradi i realizaciji programa saraduju s poslodavcima i drugim relevantnim partnerima. Ni stanje s nastavnim kadrom koji realizuje nastavu za odrasle nije zadovoljavajuće. Većina predavača nije osposobljena za obrazovni rad s odraslima. Nevladine

organizacije uglavnom nude programe iz oblasti marketinga, demokratije, informatike, stranih jezika, menadžmenta i sl., dakle programe koji ne zahtijevaju javno priznate certifikate. Obrazovanje odraslih je važna komponenta sistema cjeloživotnog učenja. Generalna konferencija UNESCO-a održana 1976. godine koncept obrazovanja odraslih definiše kao skup svih organizovanih obrazovnih procesa, sadržaja, nivoa i metoda, bez obzira na to nastavlja li osoba ili zamjenjuje započeto školovanje, što omogućava da odrasla osoba razvija svoje sposobnosti i proširuje znanje, poboljšava svoje tehničke i stručne kvalifikacije. Takve aktivnosti mijenjaju stavove ili ponašanje u perspektivi ličnog razvoja pojedinca o učešću u uravnoteženom i nezavisnom socijalnom, društvenom i kulturnom razvoju.

Obrazovanje odraslih je sastavni, jednako važan, ali specifičan dio cjelokupnog sistema obrazovanja. Zato je posebnim zakonom uređena djelatnost obrazovanja odraslih (ustanove ovlašćene za obavljanje djelatnosti, prava i obaveze odraslog učesnika, status, prava i obaveze nastavnika, način i izvori finansiranja, osnivanje stručne institucije radi koordinacije zajedničkog djelovanja svih učesnika, certificiranje, evaluacija i odgovornost).

Vizija obrazovanja odraslih

U Republici Srpskoj do sada nije vršeno nijedno temeljno istraživanje o stvarnim potrebama za pojedinim obrazovnim profilima u korelaciji sa profilima koji se nude na tržištu rada. Takođe, stepen obrazovanosti stanovništva je niži od prosjeka zemalja EU. Precizne podatke o obrazovnoj strukturi stanovništva nemamo s obzirom na to da popis stanovništva u BiH nije izvršen od 1991. godine, što umnogome otežava izradu bilo kakve analize u ovoj oblasti. Ministarstvo prosvjete i kulture u svojim analizama koristi rezultate Statističkog zavoda RS i nalaze pojedinih anketa i istraživanja međunarodnih organizacija.

Pružanje obrazovnih usluga je još uvijek uglavnom u nadležnosti državnih institucija. Obrazovni programi koje pohađaju odrasli su najčešće samo usklađeni sa željom polaznika za sticanje određenih svjedočanstava, diploma, certifikata i sl. bez usklađenosti sa potrebama tržišta rada, a samim tim i bez mogućnosti povećanja zapošljivosti stanovništva, kao i poboljšanja životnog standarda.

U narednom periodu će trebati formirati bazu podataka s ciljem objedinjavanja podataka s kojima raspolažu Privredna komora, udruženja poslodavaca, biroji za zapošljavanje, lokalne zajednice, obrazovne ustanove i svi subjekti koji mogu doprinijeti sagledavanju postojećeg stanja u ovoj oblasti.

Animiranjem javnosti, privrednih subjekata, lokalnih zajednica i pojedinaца pristupiće se afirmisanju obrazovanja odraslih na principima cjeloživotnog učenja; racionalnog korištenja obrazovnih mogućnosti, teritorijalne blizine i dostupnosti obrazovanja svima pod jednakim uslovima, u skladu sa njihovim sposobnostima; slobode i autonomije pri izboru načina, sadržaja, oblika, sredstava i metoda obrazovanja; uvažavanja različitosti i uključivanja lica sa posebnim potrebama; stručne i moralne odgovornosti andragoških radnika; kvaliteta obrazovne ponude i sl.

Utvrđiće se potreba za određenim obrazovnim programima za sticanje zanimanja koja nedostaju tržištu rada, a sve to s ciljem uspostavljanja sistema obrazovanja odraslih koji će omogućiti, na principu izgradnje „društva koje uči“, zadovoljenje potreba tržišta rada, a samim tim povećanje zapošljivosti, kao i poboljšanje životnog standarda tj. kvaliteta života.

Osim toga, navedene aktivnosti će omogućiti utvrđivanje plana obrazovanja odraslih, što će omogućiti postizanje najmanje osnovnog obrazovanja; osposobljavanje za zapošljavanje odraslih lica koja nemaju završeno formalno obrazovanje; dalje obrazovanje i obuku, odnosno mogućnost dokvalifikacije, prekvalifikacije i kontinuiranog stručnog usavršavanja, kao i obrazovanje i sticanje znanja i vještina koje odgovaraju ličnim sposobnostima, afinitetu i životnom dobu pojedinca.

U 2010. su postavljeni osnovni preduslovi za sistemski razvoj obrazovanja odraslih.

Osnivanje Zavoda za obrazovanje odraslih

Osnivanje Zavoda za obrazovanje odraslih predviđeno je Zakonom o republickoj upravi, koji je Narodna skupština Republike Srpske usvojila na Dvadeset petoj sjednici, održanoj 25. novembra 2009. godine.

U Republici Srpskoj obrazovanje odraslih je istaknuto kao sastavni dio sistema obrazovanja, a svoju potvrdu dobilo je donošenjem niza važnih dokumenata. Najvažniji koraci prilikom osnivanja Zavoda za obrazovanje odraslih bili su usvajanje Programa rada Zavoda, donošenje Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Zavodu, implementacija Zakona o obrazovanju odraslih uz izradu i usvajanje podzakonskih akata i animiranje ustanova i institucija koje se mogu i žele baviti obrazovanjem odraslih, kao i polaznika obrazovanja odraslih.

Zavod za obrazovanje odraslih je osnovan kako bi pružio podršku razvoju modernog i fleksibilnog sistema obrazovanja odraslih u Republici Srpskoj koji će pratiti zahtjeve tržišta rada, načela cjeloživotnog učenja i primjere

najbolje prakse iz zemalja članica EU. S obzirom na to da sistem obrazovanja trenutno ne može odgovoriti potrebama privrede strukturom kadrova i kvalitetom obrazovanja, na republičkom i lokalnom nivou potrebno je trajno usklađivati obrazovanje s potrebama tržišta rada.

Nadležnosti Zavoda za obrazovanje odraslih

Zavod za obrazovanje odraslih je osnovan da bi na organizovan i sistematičan način provodio obrazovanje odraslih i radio na podizanju javne svijesti o važnosti kontinuiranog profesionalnog i ličnog usavršavanja. U tom smislu nadležnosti Zavoda su da :

- vrši stručne i druge poslove koji se odnose na oblast obrazovanja odraslih,
- vrši analitičke i razvojne poslove u djelatnosti obrazovanja odraslih,
- usklađuje prijedloge zainteresovanih strana,
- priprema, prati i razvija programe obrazovanja odraslih,
- obavlja nadzor nad stručnim radom ustanova za obrazovanje odraslih,
- vodi bazu podataka i osigurava informacije za nadležno ministarstvo,
- vodi Centralni registar programa, polaznika i organizatora obrazovanja odraslih,
- utvrđuje kriterijume za uspostavljanje i provođenje programa obrazovanja odraslih i ocjenjuje ispunjenost uslova,
- odobrava posebne programe obrazovanja,
- vrši praćenje i vrednovanje programa, kao i utvrđivanje kvaliteta programa,
- organizuje i provodi stručno usavršavanje nastavnika i predavača,
- obavlja informacijsko-dokumentacijsku i izdavačku djelatnost,
- daje stručna mišljenja i uputstva organizatorima obrazovanja odraslih,
- učestvuje i implementira projekte iz programa za cjeloživotno učenje,
- radi i druge poslove u skladu sa zakonom.

Programske aktivnosti

Osnovni zadaci Zavoda: izrada baze podataka o stanju na tržištu rada u smislu ponude i potražnje određenih zanimanja, prikupljanje podataka o organizatorima i programima za obrazovanje odraslih, izrada zakonskih propisa, pregled postojećih sistema finansiranja obrazovanja odraslih, razvoj sistema osiguranja kvaliteta i postupka akreditacije za ustanove za obrazovanje

odraslih, podizanje javne svijesti o važnosti kontinuiranog profesionalnog usavršavanja, koordinacija i implementacija projekata prihvaćenih od Vlade Republike Srpske i Ministarstva prosvjete i kulture, koji se odvija radom u radnim timovima, monitoring i evaluacija, izrada završnih dokumenata i njihovo usvajanje, usklađivanje standarda i zakonske regulative u oblasti obrazovanja odraslih s međunarodnim standardima i standardima Evropske unije, saradnja s nadležnim entitetskim i organima BiH u zajedničkim projektima i drugim međunarodnim organizacijama (vladinim i nevladinim).

Zaključak

U 2010. godini Zavod za obrazovanje odraslih je omogućio primjenu Zakona o obrazovanju odraslih, odnosno stvorio preduslove za sistemsko uvođenje obrazovanja odraslih u cjelokupni obrazovni sistem Republike Srpske, te na taj način omogućio poboljšanje zapošljivosti i životnog standarda stanovništva u Republici Srpskoj, kao i zadovoljenje potreba pojedinaca za sticanjem posebnih znanja i kompetencija u skladu s njihovim mogućnostima, potrebama i afinitetima.